

تاریخ تحقیقی اسلام (موسوعة التاریخ الاسلامی)

جلد اول

عصر نبوت تا مرحله اعلان دعوت

مؤلف

محمد مادی یوسفی غروی

مترجم

حسین علی عربی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۸۸

فهرست مطالب

مقدمه ناشر ۱۳

پیش گفتار ۱۵

روش مطالعه و تحقیق تاریخ اسلام

تاریخ قبل از اسلام ۱۹

تاریخ بعد از اسلام ۱۹

تدوین سیره نبوی و تاریخ اسلام ۲۰

اصول سیره نبوی و تکامل آن در قرن های اول و دوم ۲۱

اولین نویسندگان سیره پیامبر ﷺ ۲۱

مورخان صدر اسلام ۲۲

آثار باقی مانده در سیره ۲۳

اصطلاحات ابن هشام در سیره ابن اسحاق ۲۴

مغازی واقدی ۲۷

جایگاه علمی و روایی واقدی ۳۰

تشیخ ابن اسحاق و واقدی؟ ۳۱

نقد کتاب های سیره ۳۳

۳۴	اختلاف در کتاب‌های سیره و بین آنها
۳۹	شرایط تحقیق در تاریخ
۴۰	نابود کردن نشانه‌های حقیقت
۴۲	مظلومیت حق
۵۳	اخبار تاریخی را چگونه ارزیابی کنیم؟
۵۶	یادآوری
۵۸	بحث اسناد
۵۹	روش ما در بررسی تاریخ

فصل اول: نگاهی به حوادث و تاریخ قبل از اسلام

۶۱	جاهلیت در قرآن کریم
۶۵	جاهلیت در نهج البلاغة
۶۶	معنای جاهلیت
۷۰	غیرت یا حمیت جاهلیت
۷۲	نگاهی به زندگی حضرت ابراهیم
۸۱	شبه جزیره عربستان گاهواره تمدن اسلام
۸۳	کعبه معظمه و مکه مکرمه
۸۴	مدینه منوره
۸۷	اعراب قبل از اسلام
۹۴	اخلاق اعراب در قبل از اسلام
۹۶	آیا اعراب در قبل از اسلام تمدنی داشته‌اند؟
۹۹	دین در جزیره العرب
۱۱۰	أزلام عرب
۱۱۳	یهود در یثرب و نصاری در نَجْران و شام
۱۱۶	سنت‌های جاهلیت در مورد شتر و گوسفند
۱۱۸	حماسه عرب قبل از اسلام

۱۱۹	خرافات در میان اعراب جاهلی
۱۲۱	الف) روشن کردن آتش برای نزول باران
۱۲۱	ب) گاو نر را کتک می‌زدند تا گاو ماده آب بیاشامد!
۱۲۲	ج) شتر نر سالم را داغ می‌زدند تا شتر ماده مریض خوب شود
۱۲۲	د) شتری را بر قبر حبس می‌کردند تا میت به هنگام حشر بر آن سوار شود
۱۲۲	ه) پی کردن شتری بر سر قبر میت
۱۲۲	و) درمان بیماران
۱۲۴	زن در جامعه جاهلی
۱۲۴	مبدأ عرب‌های عاریه (أصیل)
۱۲۹	عرب‌ها از فرزندان قحطان
۱۳۰	پادشاهان یمن
۱۳۱	سیل عرم و پراکنده شدن آزدی‌ها در مناطق مختلف
۱۳۵	تمدن امپراتورهای فارس و روم
۱۳۶	دولت فارس به هنگام ظهور اسلام
۱۳۶	تمدن ایرانی
۱۳۸	منحصر بودن آموزش به طبقه ممتاز
۱۴۲	جنگ‌های ایران و روم
۱۴۳	بحران وضعیت دینی
۱۴۴	تمدن روم
۱۴۵	پادشاهان حیره در یمن
۱۵۲	انتقام گرفتن پسر عدی از قاتلان پدرش
۱۵۵	سایز پادشاهان حیره و سرنوشت آنها
۱۵۵	غسانه شام
۱۵۶	پادشاهان شام از یمن
۱۵۹	فرزندان اسماعیل بن ابراهیم علیه السلام
۱۶۴	یشرب در بین یهود و اوس و خزرج

۱۶۹		أصحاب اخدود
۱۷۲		أرباط یا أثره
۱۷۳		اصحاب فیل
۱۸۶		بازارهای عرب
۱۸۹		فرزندان معد بن عدنان
۱۹۷		پیمان مَطِیِّین و پیمان لَعَقَة
۱۹۹		تجارت زمستانی و تابستانی
۲۰۲		حفر چاه زمزم

فصل دوم: نشو و نماي نبی اکرم ﷺ

۲۰۵		ایمان عبدالمطلب
۲۰۷		فرزندان عبدالمطلب و آنکه قربانی شد
۲۱۰		ازدواج مبارک
۲۱۴		ولادت مبارک
۲۱۷		جایگاه مولود در نگاه جد و عموی
۲۱۸		وفات عبدالله
۲۲۰		دوران شیرخوارگی نبی اکرم ﷺ
۲۲۲		دایگی حلیمه سعدیه
۲۲۴		قصه شکافتن سینه
۲۳۲		حضور عبدالمطلب و هیأت همراه در کاخ سیف بن ذی یزن
۲۳۷		طلب باران به واسطه رسول الله ﷺ
۲۴۴		اولین سفر نبی اکرم ﷺ با عموی به شام
۲۵۲		خداوند نبی اکرم ﷺ را به سوی نیکی ها سوق می داد
۲۵۵		جنگ فجار
۲۵۸		ولادت علی علیه السلام
۲۶۲		پیمان فضیلت

۲۶۷	چوپانی نبی اکرم ﷺ
۲۷۰	دومین سفر پیامبر ﷺ به شام و ازدواج با خدیجه
۲۷۱	خواستگاری به وسیله ابوطالب
۲۷۲	چه کسی متولی ازدواج خدیجه بوده است؟
۲۷۴	پیشنهاد خدیجه به محمد ﷺ
۲۷۸	پندارهای بی پایه
۲۷۹	انگیزه‌های ازدواج نبی اکرم ﷺ
۲۸۰	کابین و سنّ خدیجه
۲۸۲	آیا خدیجه بیوه بوده است؟
۲۸۴	فرزندان خدیجه از نبی اکرم ﷺ
۲۸۹	میلاد فاطمه علیها السلام
۲۹۳	حضرت علی علیه السلام نزد رسول الله ﷺ

فصل سوم: بعثت مبارک نبی اکرم ﷺ

۲۹۷	رسول اکرم ﷺ از همان ابتدا صداهایی را می‌شنید و محافظت می‌شد
۲۹۹	بشارت به نبوت
۳۰۲	دیانت آن حضرت پیش از بعثت
۳۰۹	خُنفاء یا پاکیزگان
۳۱۰	نبی و رسول
۳۱۴	اخبار بعثت
۳۱۵	چگونگی آغاز بعثت
۳۱۶	نزول اولین آیها
۳۱۹	اخبار مربوط به نماز
۳۲۷	آیا وحی منقطع شد؟
۳۳۲	آیا قرآن در دوران کتمان رسالت نازل شده است؟
۳۳۸	مسأله جانشینی علی علیه السلام در اوایل بعثت

فصل چهارم: اعلان دعوت عمومی

مرحله دعوت عمومی آشکار	۳۵۵
خطبه‌های نبی اکرم ﷺ برای دعوت علنی	۳۶۷
مقتسمین چه کسانی هستند؟	۳۷۰
آنچه از قرآن که قبل از آیه «فاصدع» نازل شده است	۳۷۲
سومین سوره: المزمل	۳۷۵
چهارمین سوره: المدثر	۳۷۵
سوره پنجم: الفاتحه	۳۷۷
سوره ششم: المسد	۳۷۷
سوره هشتم: اعلی	۳۷۹
سوره دهم: الضحی	۳۸۰
سوره دوازدهم: الشرح	۳۸۴
سوره سیزدهم: العصر	۳۸۵
سوره چهاردهم: العادیات	۳۸۵
سوره پانزدهم: الکوثر	۳۸۶
سوره شانزدهم: التکاویر	۳۸۹
سوره هفدهم: الماعون	۳۸۹
سوره هیجدهم: الکافرون	۳۹۰
سوره‌های بیستم و بیست و یکم: معوذتان	۳۹۲
سوره بیست و دوم: توحید	۳۹۵
سوره بیست و سوم: النجم و معراج رسول الله ﷺ	۳۹۷
اسلام آوردن حمزه عموی پیامبر اکرم ﷺ	۴۰۲
وجوب نمازها	۴۰۷
سوره بیست و چهارم: عبس	۴۱۱
سوره بیست و پنجم: قدر	۴۱۳
سوره بیست و نهم: قریش	۴۱۳

۴۱۴	سوره سی و دوم: الهمزة
۴۱۴	سوره سی و سوم: المرسلات
۴۱۴	سوره سی و چهارم: ق
۴۱۵	سوره سی و پنجم: البلد
۴۱۶	سوره سی و هفتم: القمر
۴۱۷	سوره سی و هشتم: «ص»
۴۱۸	ملاقات مشرکین با ابوطالب
۴۲۰	سوره سی و نهم: أعراف
۴۲۳	سوره چهل و یکم: یس
۴۲۴	سوره چهل و دوم: فرقان
۴۲۸	سوره چهل و چهارم: مریم
۴۲۹	سوره چهل و ششم: واقعه
۴۲۹	سوره چهل و هفتم: شعراء
۴۲۹	سوره چهل و نهم: قصص
۴۳۱	ایمان ابوطالب
۴۳۶	سوره پنجاهم: اسراء
۴۴۳	سوره پنجاه و یکم: یونس
۴۴۴	سوره پنجاه و دوم: هود
۴۴۶	سوره پنجاه و چهارم: حجر

مقدمه ناشر

تاریخ، معلمی است که تجربه‌های نسلها و امتهای پیشین را بازگو می‌کند تا آیندگان عبرت گرفته و در مسیر زندگی و صراط مستقیم را در پیش گیرند.

بی‌شک تاریخ اسلام به اعتراف صاحبان فن، یکی از بی‌نظیرترین گنجینه‌های موجود تاریخی جهان است و با وجود عیب‌ها و نقص‌هایی که بر آن وارد است، یکی از نعمتها و منتهایی است که خداوند به امت اسلامی عنایت کرده است و ادیان و امتهای دیگر از داشتن چنین نعمت بزرگی محروم هستند.

در طول تاریخ اسلام، مورخان و سیره‌نویسان کوشش کرده‌اند که این گنجینه ارزشمند را به نسلهای بعد منتقل نمایند و از این رو، هزاران عنوان کتاب در زمینه تاریخ و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که «اسوه حسنه» است، تألیف کرده‌اند.

در این میان، استاد فاضل و ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محمد هادی یوسفی غروی که از مورخان و کتاب‌شناسان صاحب نام حوزه علمیه قم و نجف می‌باشند، پس از بیست سال و اندی تحقیق و تدقیق، کتاب ارزشمند «موسوعة التاریخ الاسلامی» را به جامعه علم و ادب تقدیم داشته‌اند. کتاب مذکور در سه مجلد به وسیله مجمع الفکر الاسلامی منتشر شده است.

ویژگیهای منحصر به فرد این کتاب سبب شده که از همان آغاز انتشار جلدهای اول و دوم، مورد عنایت ویژه استادان فن و صاحب‌نظران قرار گیرد. مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه نیز که در راستای ترویج فرهنگ اسلامی فعالیت می‌نماید، در صدد برآمد تا در این میان وظیفه خود را ادا کند. بر این اساس این اثرگرانها را به فارسی برگردان نمود تا مورد استفاده تعداد بیشتری از علاقمندان به تاریخ اسلام و سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرار گیرد.

این کتاب در چهار مجلد با عنوان «تاریخ تحقیقی اسلام»، با توجه به شأن نزول آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام به فارسی برگردان شده است و دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

۱. از آن‌جا که کتابهای تاریخی تحت تأثیر سیاست‌های حکومت‌های وقت به نگارش درآمده است، متأسفانه دارای معایب و تحریفات فراوانی می‌باشد، از این رو در تألیف این

مجموعه، از قرآن به عنوان یک منبع متقن و مستدل و غیر قابل تحریف برای بررسی و تحلیل حوادث زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله استفاده شده و شأن نزول آیاتی که درباره حوادث مختلف نازل شده، بیان گردیده است.

۲. مؤلف در بررسی و تحقیق بیست سאלه خود از روش علمی مخصوصی در علم تاریخ استفاده کرده و کوشش کرده است که علت تناقض نصوص یا تحریف های انجام شده را ریشه یابی و تحلیل کند.

۳. با عنایت به اینکه «اهل البيت أدري بما فی البيت» هستند، مؤلف محترم کوشیده است تا روایات ائمه اطهار علیهم السلام پس از بررسی سند و دلالت در تبیین و تحلیل حوادث صدر اسلام استفاده کند. ایشان با استدلال و منطق و روش علمی تحقیق در علم تاریخ، بسیاری از فضائل جعل شده برای صحابیها را به چالش می کشد.

۴. مؤلف تلاش کرده است که از منابع دست اول استفاده کند و در این میان عنایت ویژه ای به منابع شیعی، داشته است.

۵. مؤلف در آغاز کتاب، ضمن مقدمه ای طولانی، روش استفاده از متون تاریخی را ارائه کرده که این مقدمه برای دانشجویان رشته تاریخ بسیار مفید و سودمند است.

۶. در طول تاریخ، شبهات بسیاری درباره اسلام و قرآن و به ویژه درباره شخصیت والای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ایجاد شده است که مؤلف در جای مناسب با استدلال و برهان و به خصوص با استفاده از قرآن، به این شبهات پاسخ داده است.

۷. این کتاب، برخلاف مرسوم، تنها جمع آوری و تبویب گزارش های تاریخی از کتاب های مختلف نمی باشد، بلکه مؤلف کوشیده است هرگونه حادثه ای را تبیین نموده تا چراغی برای راه آیندگان باشد.

در همین جا لازم است از جناب استاد یوسفی غروی و همچنین از جناب حجة الاسلام آقای حسین علی عربی که قبول زحمت نموده و با نظارت استاد یوسفی غروی، این مجموعه را به فارسی برگردان کرده اند سپاس گزاری نمایم. امیدواریم که این اثر، گامی در راه خدمت به فرهنگ اسلام و قرآن باشد و مورد قبول صاحب نظران قرار گیرد.